

**K. Höhlbaum. Die jüngere Livländische Reimchronik
des Bartholomæus Hoeneke. Leipzig 1872.**

I Aaret 1870 opdagedes i Bremen en haandskreven Krønike, som viste sig at indeholde en Skildring af Liflands Historie fra de ældste Tider indtil c. 1580. Forfatteren var Notarius i Bremen, Johannes Renner, der fra 1555—1561 havde opholdt sig i Lifland og ved sin Stilling som Sekretair hos en af Ordenskumpturerne havt Adgang til paa nært Hold at lære de politiske og sociale Forhold at kjende, som i Løbet af 3 Aar opløste Ordensconfederationen og tilintetgjorde Liflands Selvstændighed. Disse Begivenheder, skildrede af et Øjenvidne, som havde alle Midler i Hænde til at kunne give en paalidelig og fyldig Fremstilling, danne Krønikens Hovedemne.

Hvad der imidlertid strax vakte de liflandske Historikeres højeste Interesse var den Opdagelse, at Joh. Renner for Tidsrummet 1315—1348 havde benyttet en hidtil ukjendt Kilde, hvilken han selv betegner som «Bartholomæus Hønekens» rimskrevne Krønike. Rimkrøniken overførte han i Prosa, og det er dette Afsnit, som Dr. K. Höhlbaum har underkastet en gennemgaaende Prøvelse og derpaa udgivet. Den egentlige Kjerne i Fortællingen danner Esternes bekjendte store Opstand 1343, som udbrød Natten mellem den 22de og 23de April i Harrien og gik ud paa, at fordrive alle paa dansk Jordbund levende tyske Herrer. I dobbelt Henseende er Renners eller rettere Rimkrønikens Fremstilling her interessant. Dels angiver den ikke religiøse Motiver til Opstanden, saaledes som flere af de liflandske og næsten alle udenlandske Krøniker gjøre; men det fremgaar tydeligt, hvad ogsaa Breve og Aktstykker stadfæste, at Hovedaarsagen maa søges i det trykkende Afhængighedsforhold, hvori de estiske Bønder stod til deres Herrer. «Esterne i Harrien vilde have egne Konger»¹⁾, hedder det, «man havde pint og plaget dem saa haardt, at de ikke længere kunde udholde det»²⁾. —

¹⁾ Die Reimchronik p. 19.

²⁾ l. c. p. 22.

Men foruden dette sociale Moment kjender Rimkrøniken ogsaa et politisk. Estlands Forening med Danmark skriver sig fra en Tid, hvor de danske Konger endnu ikke havde opgivet Tanken om at gjøre sig til Herrer over Østersøens sydlige Bredder, med andre Ord at gjøre Østersøen til et dansk Indhav. Men de sørgelige indre og ydre Forhold efter Valdemar Sejers Død havde tilintetgjort enhver Udsigt til at kunne realisere denne Tanke. Og medens Danmark bukkede under i Kampen mod indre og ydre Fjender, opvoxede i Sverig en Rival, som forstod at benytte sig af Nabolandets ulykkelige Forhold. Erhvervelsen af Skaane, Halland og Blekingen var et af de første svenske Forsøg paa en imod Danmark aggressiv Politik, og samtidig hermed forsøgte Sverig fra den finske Havbugt at sætte sig i Besiddelse af det danske Estland. Allerede 1336 synes Kong Magnus at have underhandlet med Reval og Raadet i Estland¹⁾, men uden Resultat. Da udbrød Esteropstanden, som truede saavel Danmarks som den tyske Ordens Herredømme i Østersøprovincerne. Medens Esterne drage mod Reval, sende de Bud om Hjælp til de svenske Befalingsmænd i Finland, og den øverste af disse, Dan Niclisson, Høvedsmand over Finland, viser sig udenfor Reval med en Flaade. Men imidlertid var Opstanden brudt; udenfor Reval havde de tyske Ordenstropper bibragt Esterne et afgjørende Nederlag, og da en i Slaget fangen tysk Overløber havde berettet, at Fogden fra Aabo vilde ankomme om 8 Dage med betydelig Magt forat understøtte Esterne²⁾, ansaa den danske Befalingsmand paa Reval Slot sig ikke for stærk nok til at modstaa dette nye Angreb. Han bad derfor Ordensmesteren om Hjælp, og denne indsatte Goswin van Hericke til Høvidsmand paa Slottet. Faa Dage efter ankom de Svenske, og i en Sammenkomst mellem Goswin og Dan Niclisson forklarede denne sidste, af Angrebet skete for at hævne den «homoth», den danske Konge havde udvist mod Kong Magnus. Goswin

¹⁾ Bunge. Livl. Urkundenbuch II, 290, 293.

²⁾ «dan de Sweden hedden lange darnæ gestahn, dat se Revel in-bringen mochten», S. 25.

forstaar dog at berolige ham og faae Svenskerne til at drage bort. Saavidt Rimkrøniken; af andre Kilder vide vi, at der blev sluttet en Vaabenstilstand¹⁾, under hvilken man i det følgende Aar enedes om en Fred, hvorved al Tvist skulde være glemt, og hvori Reval anerkjendte det svenske Slot Viborgs Rettigheder og Friheder²⁾.

Paa dette Punkt har Renners Krønike spredt mere Lys end tidligere fandtes, og særlig maa fremhæves, at der hos ingen anden Krønikeskriver findes en saa fyldig og levende Fremstilling af Opstanden. Om Salget af Estland berettes, at det væsenlig skyldes Sværdridderens Ordensmester Goswin van Hericke, den samme, som 1343 var Hovedsmand paa Reval Slot, at Underhandlingerne førte til et Resultat. Ligesaa veed Krøniken, at Prinds Otto i Riga blev højtidelig indlemmet i den tyske Orden og senere Foged paa Karkus, endelig at Reval Slot blev overgivet Højmesterens Udsendinge den 1ste November 1346 — Efterretninger, imod hvis Paalidelighed Intet taler³⁾.

Vi kunne ikke nærmere gaa ind paa en Undersøgelse af den dygtige Kritik, som Dr. Höhlbaum saavel paa dette Sted som paa flere andre Steder⁴⁾ har underkastet de Rennerske Historier. Vi skulle blot tilføje det Ønske, at den Deel af Joh. Renners Krønike, som ogsaa for Danmarks Vedkommende⁵⁾ er af størst Interesse, nemlig Skildringen af Ordensconføderationens Opløsning, snart maa finde sin Ud giver. —

Vi skulle i Forbindelse hermed henlede Opmærksomheden paa et af Dr. K. Höhlbaum i «Verhandlungen der gelehrten

¹⁾ Bunge. l. c. II, p. 359 f. *Diplomatarium Svecanum* V, p. 156 f.

²⁾ Bunge l. c. II, 365 f., 373 f. *Dipl. Svec.* V, p. 189, 285.

³⁾ Höhlbaum. Indledning p. XXXIII, Note 1, og p. XXXIV.

⁴⁾ Höhlbaum. Joh. Renners livl. Historien und die jüngere livl. Reimchronik. Göttingen 1872. Se ogsaa: *Verhandlungen der ethnischen Gesellschaft zu Dorpat* Sde Bind, 1ste Hefte, p. 45—79.

⁵⁾ i R. Hausmann: Ueber eine neue Quelle russisch-livländischer Geschichte des XVI Jahrhunderts i *Russische Revue* 3 Bind, 391 ff.

estnischen Gesellschaft zu Dorpat. 7de Bind, 1ste Hefte S. 56—59 meddelt dansk-estisk Krønike-Fragment, nedskrevet kort efter Estlands Overdragelse til den tydske Orden. Uden at bringe noget nyt historisk Datum, er Fragmentet dog af Interesse som Vidnesbyrd om historiographisk Virksomhed i en gammel dansk Provinds, der kun nødig opgav sin Forbindelse med det danske Rige.

V. Møllerup.

Jos. Würdinger. Friedreich von Lochen, Landeshauptmann in der Mark Brandenburg. Sitzungsberichte der königl. bayerischen Akademie der Wissenschaften (philos., philol., histor. Cl.). München 1874. S. 374—416.

Frederik von Lochens Navn er ikke ubekjendt i vor Historie. Hans Virksomhed i Kong Valdemar Atterdags Tjeneste og særlig Seiren udenfor Kjøbenhavn den 26de Juni 1342 har sikkert ham en værdig Plads blandt de Udlændinge, som fulgte med Valdemar Atterdag tilbage fra Tydskland, og stod Kongen bi i hans første haarde og besværlige Aar. Fr. v. Lochens Navn er ogsaa paa en anden Maade blevet sikkert mod Glemsel. Hans udmærkede Bedrifter i Kong Valdemars og Markgrev Ludvig af Brandenburgs Tjeneste begeistrede hans Landsmand og Samtidige den østerrigske Digter Peder Suchenwirt til at skrive et Æredigt over ham¹⁾, i hvilket Digteren med særlig Forkjærlighed dvæler ved hans Optræden i Danmark. Efterat en Notits i Nordalbingische Studien 5te Bind, S. 56 havde henledet Opmærksomheden paa denne Kilde, har Prof. Würdinger Fortjenesten af først at have benyttet den i ovennævnte

¹⁾ Peder Suchenwirt's Werke aus dem 14ten Jahrh. Ein Beitrag zur Zeit- und Sittengeschichte. Herausg. von Alois Primmer. Wien 1827, 8°. Digtet om Fr. v. L. er det 17de Stykke i Samlingen.